

NACIONALINĖ TEISMŲ ADMINISTRACIJA

Biudžetinė įstaiga, L. Sapiegos g. 15, LT-10312 Vilnius, tel. (8 5) 268 5186, faks. (8 5) 268 5187, el. p. info@teismai.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188724424

Teisėjų tarybai

2015-06-22 Nr. 4R-1540-(1.17)

DĖL TEISMO PSICHOLOGŲ VEIKLOJE KYLANČIŲ PROBLEMŲ

Nacionalinė teismų administracija (toliau – Administracija), atsižvelgdama į tai, kad teismo psichologo pareigybė penkiuose Lietuvos apygardų teismuose buvo įsteigta tik 2014 m., o 2015 m. pradžioje suformuota pirmoji šių specialistų komanda, bei siekdama išsiaiškinti, su kokiomis problemomis apygardų teismuose dirbantys teismo psichologai susiduria savo kasdieninėje veikloje, bendradarbiaudama su Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų teismuose dirbančiais psichologais, VšĮ Paramos vaikams centro psichologėmis, Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus teismo vaikų ir paauglių psichologėmis ekspertėmis Administracijos organizuotų susitikimų metu, parengė ir teikia teismo psichologų veikloje kylančių problemų apibendrinimą bei galimus aptariamų problemų sprendimų būdus.

PRIDEDAMA:

1. Teismo psichologų veikloje kylančių problemų apibendrinimas, 7 lapai.
2. Teisėjų tarybos 2015 m. birželio 26 d. protokolinio nutarimo projektas, 1 lapas.

Direktorė

Reda Molienė

Rimantė Valkavičienė, tel. (8 5) 210 999, trumpasis tel. 7006, el. p. rimante.valkaviciene@teismai.lt
(originalas nebus siunčiamas)

TEISĖJŲ TARYBA

Protokolinis sprendimas

2015 m. d. Nr.
Vilnius

Atsižvelgiant į Nacionalinės teismų administracijos (toliau – Administracija) pateiktame teismo psichologų veikloje kylančių problemų apibendrinime pateiktus argumentus, pritarti šiems sprendimams:

1. pavesti Administracijai sudaryti darbo grupę aktualios pavyzdinės vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybės aprašo redakcijos parengimui, išgryninant ir tiksliai apibrėžiant psichologams pavestas funkcijas ir uždavinius ir kitų būtinų teisme dirbančių psichologų veiklą reglamentuojančių dokumentų parengimui;
2. pavesti Administracijai įvertinti teisinės ir organizacines galimybes sudaryti susitarimus su atitinkamomis institucijomis dėl teismų psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimo;
3. siūlytina kreiptis į Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, Lietuvos Respublikos finansų ministeriją, siūlant numatyti 12 papildomų teismo psichologų etatų finansavimą;
4. atkreipti apygardų teismų pirmininkų dėmesį į tai, kad:
  - 4.1. apmokant teismo psichologo kelionės išlaidas į apylinkių teismus turi būti vadovaujamasi Tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 526 „Dėl tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklių patvirtinimo“;
  - 4.2. turi būti objektyviai įvertintas teismo psichologų kelionių į apylinkių teismus organizavimas bei joms kompensuoti reikalingų lėšų poreikis planuojant teismo biudžetą;
5. siūlytina apygardų teismų pirmininkams pavesti:
  - 5.1. bendradarbiaujant su Administracija spręsti klausimą dėl specializuotų patalpų – vaikų apklausos kambarių, kuriuose savo funkcijas galėtų vykdyti teismo psichologai, įrengimo; jei apygardų teismuose nėra įrengto vaiko apklausos kambario, spręsti klausimą dėl teismo psichologų darbo vietų pritaikymo, atsižvelgiant į jų atliekamas funkcijas ir jiems keliamus uždavinius;
6. siūlytina atkreipti apygardų teismų pirmininkų dėmesį į būtinybę tikslingai panaudoti lėšas, skirtas psichologo pareigybei finansuoti;
5. siūlytina pavesti apygardų teismų pirmininkams:
  - 5.1. pagal galimybes užtikrinti teismo psichologų kvalifikacijos kėlimą;
  - 5.2. objektyviai įvertinti psichologų kvalifikacijos kėlimui reikalingų lėšų poreikį planuojant teismo biudžetą.

Posėdžio pirmininkas

Posėdžio sekretorius

TEISĖJŲ TARYBA

Protokolinis sprendimas

2015 m. d. Nr.
Vilnius

Atsižvelgiant į Nacionalinės teismų administracijos (toliau – Administracija) pateiktame teismo psichologų veikloje kylančių problemų apibendrinime pateiktus argumentus, pritarti šiems sprendimams:

1. pavesti Administracijai sudaryti darbo grupę aktualios pavyzdinės vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybės aprašymo redakcijos parengimui, išgryninant ir tiksliai apibrėžiant psichologams pavestas funkcijas ir uždavinius ir kitų būtinų teisme dirbančių psichologų veiklą reglamentuojančių dokumentų parengimui;

2. pavesti Administracijai įvertinti teisinės ir organizacines galimybes sudaryti susitarimus su atitinkamomis institucijomis dėl teismų psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimo;

3. siūlytina kreiptis į Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, Lietuvos Respublikos finansų ministeriją, siūlant numatyti 12 papildomų teismo psichologų etatų finansavimą;

4. atkreipti apygardų teismų pirmininkų dėmesį į tai, kad:

4.1. apmokant teismo psichologo kelionės išlaidas į apylinkių teismus turi būti vadovaujama Tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 526 „Dėl tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklių patvirtinimo“;

4.2. turi būti objektyviai įvertintas teismo psichologų kelionių į apylinkių teismus organizavimas bei joms kompensuoti reikalingų lėšų poreikis planuojant teismo biudžetą;

5. siūlytina apygardų teismų pirmininkams pavesti:

5.1. bendradarbiaujant su Administracija spręsti klausimą dėl specializuotų patalpų – vaikų apklausos kambarių, kuriuose savo funkcijas galėtų vykdyti teismo psichologai, įrengimo; jei apygardų teismuose nėra įrengto vaiko apklausos kambario, spręsti klausimą dėl teismo psichologų darbo vietų pritaikymo, atsižvelgiant į jų atliekamas funkcijas ir jiems keliamus uždavinius;

6. siūlytina atkreipti apygardų teismų pirmininkų dėmesį į būtinybę tikslingai panaudoti lėšas, skirtas psichologo pareigybei finansuoti;

5. siūlytina pavesti apygardų teismų pirmininkams:

5.1. pagal galimybes užtikrinti teismo psichologų kvalifikacijos kėlimą;

5.2. objektyviai įvertinti psichologų kvalifikacijos kėlimui reikalingų lėšų poreikį planuojant teismo biudžetą.

Posėdžio pirmininkas

Posėdžio sekretorius

TEISMO PSICHOLOGŲ VEIKLOJE KYLANČIŲ PROBLEMŲ APIBENDRINIMAS

2015 m. birželio 19 d.

Nacionalinė teismų administracija (toliau – Administracija), atsižvelgdama į tai, kad teismo psichologo pareigybė penkiuose Lietuvos apygardų teismuose buvo įsteigta tik 2014 m., o 2015 m. pradžioje suformuota pirmoji šių specialistų komanda, bei siekdama išsiaiškinti, su kokiomis problemomis apygardų teismuose dirbantys teismo psichologai susiduria savo kasdieninėje veikloje, bendradarbiaudama su Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų teismuose dirbančiais psichologais, VšĮ Paramos vaikams centro psichologėmis, Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – VTPT) Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus teismo vaikų ir paauglių psichologėmis ekspertėmis Administracijos organizuotų susitikimų metu, parengė teismo psichologų veikloje kylančių problemų apibendrinimą.

Analizuojant apygardos teismų psichologų, kitų kompetentingų institucijų atstovų pateiktas pastabas bei pastebėjimus, darytina išvada, kad siekiant tinkamo vaiko dalyvavimo teisiniame procese organizavimo ir apklausos atlikimo užtikrinant didesnę bylų nagrinėjimo efektyvumą, būtina spręsti klausimą dėl teismo psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimo, pasirūpinti teismo psichologų aprūpinimu darbo priemonėmis, jų kvalifikacijos kėlimu, tobulinti esamus pareigybių aprašymus, išsamiau reglamentuojant teismo psichologų darbinę veiklą.

Dėl teismo psichologų pareigybių aprašymų tobulinimo, išsamiau reglamentuojant teismo psichologų darbinę veiklą

Psichologo dalyvavimas teisiniame procese įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso ir civilinio proceso kodeksuose. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 188 straipsnio 5 dalyje reglamentuota, kad proceso dalyvių prašymu arba ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo iniciatyva į jaunesnio kaip aštuoniolikos metų įtariamojo apklausą gali būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą. BPK 272 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nagrinėjimo teisme dalyvių prašymu arba teismo iniciatyva į jaunesnio kaip aštuoniolikos metų kaltinamojo apklausą gali būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą. Jaunesnio kaip aštuoniolikos metų liudytojo ar nukentėjusiojo apklausoje turi teisę dalyvauti jo atstovas. Proceso dalyvių prašymu arba ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo iniciatyva į jaunesnio kaip aštuoniolikos metų liudytojo arba nukentėjusiojo apklausą privalo būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą (BPK 186 straipsnio 5 dalis).

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse (toliau – CPK) į nepilnamečio liudytojo apklausą šaukiamas dalyvauti ne psichologas, o pedagogas arba valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas (CPK 194 straipsnio 1 dalis). Tačiau civiliniame procese nurodoma, kad ekspertu gali būti skiriamas asmuo, turintis reikiamą kvalifikaciją išvadai duoti (CPK 212 straipsnio 2, 3 dalys). Atsižvelgiant į tai, civiliniame procese taip pat aktualesnė tampa psichologinė pagalba bylose, kuriose nagrinėjami ginčai dėl nepilnamečių vaikų, kai teisėjui reikalinga pagalba ir specifinės psichologinės žinios vaiko nuomonei išklausti, pvz.: kai kyla ginčai dėl nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos nustatymo, įvaikinimo byloje nustatyti, ar vaikas sugeba išreikšti savo nuomonę, ir išreikštai vaiko nuomonei išsiaiškinti gali būti kviečiamas ekspertas psichologas (CPK 485 straipsnio 3 dalis). Nagrinėjant bylas dėl vaiko nuolatinės globos

ir rūpybos, vaikas, kuris sugeba išreikšti savo nuomonę ir suformuluoti savo pažiūras, dėl nuolatinės globos ar rūpybos nustatymo ir (ar) globėjo ar rūpintojo skyrimo turi būti išklausytas teismo posėdyje. Nustatyti, ar vaikas sugeba išreikšti savo nuomonę, bei pareikšti vaiko nuomonei išaiškinti gali būti kviečiamas ekspertas psichologas (CPK 503 straipsnio 1 dalis).

Taigi, tiek BPK, tiek CPK reglamentuota, kad vykdant vaiko apklausą gali būti arba privalo būti kviečiamas psichologas, tačiau šiuose įstatymuose nenumatyta, kaip turi būti vykdomos apklausos ir kokiomis priemonėmis ir būdais psichologas turi vadovautis jas vykdant. Pažymėtina, kad apygardų teismuose nėra vieningo teismo psichologų darbo funkcijų reglamentavimo. Vieninteliai ir pagrindiniai dokumentai, kuriais savo veikloje vadovaujasi teismo psichologai, be aukščiau minėtų įstatymų, yra jų pareigybės aprašymai ir Profesinės psichologo etikos kodeksas. Teisėjų taryba 2011 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 13P-159-(7.1.2) „Dėl Pavyzdinio vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybės aprašymo patvirtinimo“ patvirtino Pavyzdinį vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybės aprašymą. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų teismuose įsteigus vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybes buvo patvirtinti šių darbuotojų pareigybės aprašymai. Atkreiptinas dėmesys, kad pavyzdinis pareigybės aprašymas, jį rengiant, buvo derinamas su Vaiko teisių apsaugos kontrolieriumi, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (toliau – Teisingumo ministerija) bei kitomis atsakingomis institucijoms, siekiant suderinti tiek kvalifikacinius reikalavimus pareigybei, tiek pareigybei priskirtų funkcijų apimtį. Pavyzdinėse teismo psichologų pareigybėse nustatyta, kad: 1) teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu psichologai dalyvauja apklausiant nepilnamečius, mažamečius asmenis ikiteisminiame tyrime ir teismo proceso metu, atsižvelgiant į jų socialinę ar psichologinę brandą, ir teikia išvadas, nuomones; 2) teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu vykdo ikiteisminiame tyrime ir teismo procese apklausiamų nepilnamečių, mažamečių asmenų ir jų elgsenos psichologinį vertinimą; 3) teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu įvertina ikiteisminiame tyrime ir teismo procese apklausiamų nepilnamečių, mažamečių asmenų raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas; 4) teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu konsultuoja dėl nepilnamečių, mažamečių asmenų apklausos ikiteisminiame tyrime ir teismo proceso metu specifikos ir atlikimo taktikos; ir kt. Taigi, naujai įsteigta psichologo teismuose pareigybei priskirta daug funkcijų, pradedant nuo vaiko, atsižvelgiant į jo socialinę ar psichologinę brandą, ikiteisminiame tyrime ir teismo proceso metu, paruošimo apklausai iki nuomonių ir išvadų po apklausų pvz.: dėl įrodymų patikimumo, dėl vaiko būsenos (socialinės ar psichologinės brandos) teikimo, vaikų raidos ypatumų, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų vertinimo, t.y. psichodiagnostikos.

Svarbu pažymėti, kad psichologai, vykdydami jiems pavestas funkcijas, praktikoje susiduria su sunkumais, atibojant jų funkcijas nuo kitose institucijose dirbančių psichologų funkcijų, teismo psichiatrių, teismo psichologų ekspertų, pvz., VTPT Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus teismo vaikų ir paauglių psichologų ekspertų, nustatytomis ir vykdomomis funkcijomis. Pastarosios institucijos atstovų nuomone, siekiant nustatyti teismo psichologų pareigybei priskirtų funkcijų apimtį, būtina atskirti ir tiksliai apibrėžti teismo psichologų ir psichologų ekspertų funkcijas, išskiriant jas tiek civilinėse, tiek baudžiamosiose bylose.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 18 d. įsakymu Nr. V-499 „Dėl Teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizių darymo Valstybinėje teismo psichiatrijos tarnyboje prie Sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizių darymo Valstybinėje teismo psichiatrijos tarnyboje nuostatų 4 punkte išdėstyti svarbiausieji teismo psichologijos ekspertizės uždaviniai, pvz.: nustatyti kaltinamųjų, liudytojų ir nukentėjusiųjų gebėjimą, atsižvelgiant į jų protinio išsivystymo lygį, emocinę būseną suvokimo metu bei situacijos ypatumus, teisingai suvokti reikšmingas bylai aplinkybes ir duoti apie tai parodymus (4.1. p.); nustatyti mažamečių ir nepilnamečių nukentėjusiųjų gebėjimą suprasti su jais atliktų veiksmų pobūdį ir reikšmę bei galimybę pasipriešinti (4.2. p.); įvertinti vaiko gebėjimą išreikšti savo nuomonę (vaiko gyvenamosios vietos nustatymo bei įvaikinimo bylose) (4.9. p.); ir pan.

VTPT Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus teismo vaikų ir paauglių psichologų ekspertų ir VšĮ Paramos vaikams centro atstovių nuomone, teismo psichologams priskirtas funkcijas, tokias kaip: vaiko socialinės ar psichologinės brandos, vaiko raidos ypatumų, psichologinės, asmenybės ir ugdymosi problemų vertinimą ir išvadų, nuomonių dėl jų teikimą, turėtų atlikti ekspertai, o ne teismo psichologai.

VTPT Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus teismo vaikų ir paauglių psichologų ekspertų nuomone, teismo psichologų pareigybėse nustatyta funkcija – įvertinti ikiteisminiame tyrime ir teismo procese apklausiamų nepilnamečių, mažamečių asmenų raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas – yra perteklinė. Atstovės pabrėžė, jog šiai funkcijai vykdyti reikia turėti specialių žinių ir priemonių šiai funkcijai atlikti. Pažymėjo, kad šiuo metu yra didelis nepilnamečių, mažamečių asmenų apklausų poreikis, todėl teismo psichologai turėtų sutelkti visą dėmesį į vykdomų apklausų kokybę, išdirbti darbo metodus.

VšĮ Paramos vaikams centro psichologų nuomone, atlikti nepilnamečių, mažamečių apklausas ir vertinti jų raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas, teikti išvadas dėl vaiko socialinės ar psichologinės brandos – sunkiai tarpusavyje suderinami uždaviniai. Dažniausiai, siekiant įvertinti vaiko raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas, daroma vaiko būklės ekspertizė. Nepilnamečių, mažamečių asmenų būklę turėtų vertinti ne teismo psichologas, ne vien tik dėl to, kad šiai funkcijai vykdyti reikalingos specifinės žinios, darbo metodika, bet ir dėl atlikimo vietos ir laiko.

Nurodytas teisme dirbančių psichologų veiklos problemas padėtų spręsti parengtas teismo psichologų veiklos aprašas, kuriame būtų nustatyta teismo psichologų veiklos paskirtis, uždaviniai, sritys, darbo organizavimas, įgyvendinant jiems pavestas funkcijas, uždavinius, ir kt.

Taip pat, teismo psichologų nuomone, būtina parengti rekomendacijas dėl įvadinio kvietimo apklausai, apklausos eigos, darbinėje veikloje naudojamų darbo metodų ir instrumentų, apklausos pabaigos ir pan.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, **siūlytina pavesti Administracijai sudaryti darbo grupę aktualios pavyzdinės vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybės aprašymo redakcijos parengimui, išgryninant ir tiksliai apibrėžiant psichologams pavestas funkcijas ir uždavinius ir kitų būtinų teisme dirbančių psichologų veiklą reglamentuojančių dokumentų parengimui.**

Dėl teismo psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimo (periodinės ir nuolatinės supervizijų grupės, sudėtingų atvejų analizės ir kt.)

Teismo psichologų nuomone, profesinė priežiūra (supervizija) teismo psichologų veikloje yra vienas iš svarbiausių dalykų, užtikrinančių sėkmingą ir efektyvią psichologų veiklą. Psichologų profesinėje praktikoje praktikuojančių psichologą turi prižiūrėti vyresnysis psichologas, nes teismo psichologams būtina pagalba, sprendžiant konkrečius sudėtingus atvejus (profesinė priežiūra), pvz., kaip labiau suprasti vaiką, jo psichologinę, emocinę būseną. Teismo psichologų nuomone, turėtų būti sudaromi bendradarbiavimo susitarimai su skirtingų sričių supervisoriais (teismo psichologų koordinatoriais): Vilniaus universitetu, VšĮ Paramos vaikams centru, VTPT Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriumi. Pažymėtina, jog dalyvaujant darbiname susitikime, šių institucijų atstovės pritarė tarpinstituciniam bendradarbiavimui dėl teismo psichologų veiklos efektyvumo. Be to, šių institucijų atstovės pažymėjo, kad teismo psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimas yra būtinas žingsnis siekiant apsaugoti vaiką nuo traumuojančio poveikio teismo procese ir kartu padėti teisėsaugos institucijai surinkti su byla ar įvykiu susijusią informaciją, būnant kvalifikuotu tarpininku tarp vaiko (jo šeimos narių, artimųjų, atstovo) ir teisininko.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei siekiant teismo psichologų darbo efektyvumo, veiksmingumo, gerinti teismų darbo kokybę, atliekant nepilnamečių, mažamečių asmenų apklausas, kas efektyvintų bylų nagrinėjimą ir palengvintų teismo sprendimų priėmimą, bei didinti

visuomenės pasitikėjimą teismų sistema, būtina spręsti klausimus dėl tarpinstitucinio bendradarbiavimo teisės, psichologijos, ekspertinės srityse bei bendradarbiavimo susitarimų su skirtingų sričių supervisoriais sudarymo.

Siūlytina pavesti Administracijai įvertinti teises ir organizacines galimybes sudaryti susitarimus su atitinkamomis institucijomis dėl teismo psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimo. Susitarimai turėtų apimti visų penkių psichologų bendrą dalyvavimą psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemoje.

Dėl teismo psichologų skaičiaus

Šiuo metu, atsižvelgiant į skiriamą finansavimą, yra įsteigti 5 teismo psichologų etatai apygardų teismuose. Nors skiriant šį finansavimą buvo keliamas uždavinys užtikrinti, jog tos apygardos teismo veiklos teritorijoje dirbantys apylinkių teismai, prireikus, visuomet galėtų tinkamai apklausti vaikus ir sparčiau nagrinėti bylas, tačiau praktikoje uždavinys neįgyvendinamas dėl to, kad teismo psichologų darbo krūvis neleidžia patenkinti viso jų paslaugų poreikio. Svarbu pažymėti, Teisingumo ministerija yra pateikusi BPK 28, 43, 44, 53, 128, 185, 188, 218, 280, 308 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą ir šiuo metu jis yra svarstomas. Šio projekto 7 straipsnio 2 dalimi siūloma pakeisti BPK 186 straipsnio 5 dalį bei Projekto 8 straipsniu – BPK 188 straipsnio 5 dalį, įtvirtinant, kad ikiteisminio tyrimo metu į jaunesnių kaip aštuoniolikos metų liudytojo, nukentėjusiojo arba įtariamojo apklausą, **privalo būti kviečiami valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas ir psichologas.** Projekto 10 straipsniu siūloma keisti BPK 280 straipsnio 1 dalį, įtvirtinant, kad teismo nagrinėjimo metu apklausiant jaunesnį kaip aštuoniolikos metų liudytoją privalo būti šaukiami valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas ir psichologas. Atkreiptinas dėmesys, kad Teisėjų taryba, atsakydama į Teisingumo ministerijos 2015 m. gegužės 8 d. raštą dėl duomenų ir nuomonės pateikimo dėl papildomų psichologų pareigybių teismuose įsteigimo, galimybės į baudžiamąjį procesą kviesti savivaldybėse dirbančius psichologus (jei tokios psichologų pareigybės savivaldybėse egzistuoja) arba steigti papildomas psichologų pareigybes savivaldybėse, siekiant jų privalomo dalyvavimo baudžiamajame procese su nepilnamečiais asmenimis, 2015 m. gegužės 20 d. raštu Nr. 36P-134-(7.1.10) „Dėl duomenų ir nuomonės pateikimo“ atkreipė dėmesį, kad penkių psichologų etatų įsteigimas visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje nėra pakankama sąlyga tinkamai atlikti visas apklausas, kuriose apklausiami nepilnamečiai tiek baudžiamosiose, tiek civilinėse bylose ir nėra užtikrinami visų apklausiamų nepilnamečių teisiniai interesai. Taip pat buvo pažymėta, kad, atsižvelgiant į šiuo metu Lietuvos Respublikos Seime svarstomą įstatymų projektų paketą, pagal kurį būtų sujungti apylinkių ir apygardų administraciniai teismai, svarstyta galimybė steigti po psichologo etatą centriniuose apylinkės teismo rūmuose – iš viso būtų 12 etatų (1 etatui 11 tūkst. Eur darbo užmokesčiui ir 3,4 tūkst. Eur darbdavio socialinio draudimo įmokoms). Pritariant aukščiau išdėstytai pozicijai, **siūlytina kreiptis į Teisingumo ministeriją, Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, Finansų ministeriją siūlant numatyti papildomų 12 teismo psichologų etatų finansavimą.**

Dėl teismo psichologo kelionių išlaidų apmokėjimo

Viena iš teismo psichologų veikloje kylančių problemų – kelionių išlaidų apmokėjimo klausimas, kai iškyla poreikis teismo psichologui vykti į apygardos teismo veiklos teritorijai priklausančius apylinkių teismus.

Būtina pažymėti, kad sprendimas įsteigti po vieną kvalifikuoto psichologo etatą penkiuose apygardų teismuose, buvo priimtas atsižvelgiant ir į tai, kad tokio specialisto buvimas apygardos teisme turėtų užtikrinti, jog tos apygardos teismo veiklos teritorijoje dirbantys apylinkių teismai, prireikus, visuomet galėtų tinkamai apklausti vaikus ir sparčiau nagrinėti bylas. Šis klausimas iki

šiول nėra išspręstas ir išlieka aktualus, nes praktikoje tik išimtiniais atvejais vykstanta į apygardos teismo veiklos teritorijoje esančius apylinkių teismus, dėl teismo psichologų kelionės išlaidoms kompensuoti reikalingų lėšų stygiaus.

Teismo psichologai nurodė, kad šiuo metu jų atvykimu į nepilnamečio, mažamečio asmens apklausą rūpinasi juos kviečianti institucija, t.y. vienas iš apygardos teismo veiklos teritorijai priklausančių apylinkių teismų. Apylinkės teismas, įvertinęs teismo psichologo vykimo į kitą vietovę būtinumą, siunčia savo transportą, dėl ko dvigubai išauga teismo psichologo kelionės išlaidos. Apygardų teismai nedengia šių patirtų apylinkių teismų išlaidų.

Atkreiptinas dėmesys, kad teismo darbuotojo, valstybės tarnautojo, kelionės išlaidos apmokamos vadovaujantis Tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 526 „Dėl tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklių patvirtinimo“. Teismo psichologas savo funkcijas atlieka teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu, jo veiklos teritorija – ne tik apygardos teismas, bet ir konkretaus apygardos teismo veiklos teritorijoje veikiantys apylinkių teismai. Taigi, būtent teismo pirmininkas ar teisėjas (suderindamas su apygardos teismo pirmininku kaip asignavimų valdytoju) turėtų spręsti šio valstybės tarnautojo/darbuotojo dirbančio pagal darbo sutartį vykimo į kitą vietovę būtinumą, tarp kitų aplinkybių, įvertindamas ir lėšų komandiruotei skyrimo galimybes.

Siūlytina atkreipti **apygardų teismų pirmininkų dėmesį į tai, kad:**

1. apmokant teismo psichologo kelionės išlaidas į apylinkių teismus turi būti vadovujamasi Tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 526 „Dėl tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklių patvirtinimo“;

2. turi būti objektyviai įvertintas teismo psichologų kelionių į apylinkių teismus organizavimas bei joms kompensuoti reikalingų lėšų poreikis planuojant teismo biudžetą.

Dėl vaikų apklausų kambarių ir teismo psichologų darbo vietos

Nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos patalpų įrengimo Lietuvos Respublikos teismuose pagrindinius reikalavimus reglamentuoja 2009 m. birželio 16 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-190 „Dėl Nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos patalpų įrengimo Lietuvos Respublikos teismuose pagrindinių reikalavimų patvirtinimo“ patvirtinti Nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos patalpų įrengimo Lietuvos Respublikos teismuose pagrindiniai reikalavimai, Teisėjų tarybos 2015 m. sausio 30 d. nutarimu Nr. 13P-16-(7.1.2) „Dėl Pavyzdinio pagrindinių teismų pastatų ir patalpų projektavimo ir įrengimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Pavyzdinis pagrindinių teismų pastatų ir patalpų projektavimo ir įrengimo reikalavimų aprašas, kuris taikomas projektuojant ir įrengiant naujus ar rekonstruojant esamus teismų pastatus ir patalpas. Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad įrengiant specializuotas patalpas – vaikų apklausos kambarius – taip pat galima būtų vadovautis ir VŠĮ Paramos vaikams centras parengtais Techniniais reikalavimais specializuotiems vaikų apklausos kambariams.

Apibendrinus teismo psichologų pateiktus duomenis, matyti, kad dalis apygardų teismų neturi specializuotų patalpų, skirtų vykdyti vaikų apklausas. Klaipėdos apygardos teisme teismo psichologo darbo vieta įkurta vaikų apklausos kambaryje, atskyrus patalpą į dvi erdves (darbo ir vaiko apklausos). Vilniaus apygardos, Šiaulių apygardos ir Panevėžio apygardos teismuose nėra įrengta tokių specializuotų patalpų, vaikų apklausos vykdomos apylinkių teismuose arba policijos komisariatuose. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu Šiaulių apygardos teismas veiklą vykdo laikinose patalpose ir 2016 metų pradžioje planuojama keltis į naują rekonstruotą pastatą.

Pažymėtina, kad Vilniaus apygardos teismas 2015 m. gegužės 20 d. raštu „Dėl specializuoto vaikų apklausos kambario įrengimo“ kreipėsi į Administraciją, informuodamas, kad Vilniaus apygardos teismo teritorijoje veikiančiuose apylinkių teismuose nėra nepilnamečių apklausoms skirtų patalpų arba šios patalpos nėra pritaikytos nepilnamečių asmenų apklausai. Nurodė, kad problemos tinkamam išsprendimui būtinas papildomas finansavimas, todėl prašė Administracijos tarpininkauti ieškant bei gaunant trūkstamas lėšas, kurių pagalba galima būtų tinkamai įrengti nepilnamečių apklausoms skirtas patalpas Vilniaus miesto apylinkės teisme.

Taip pat šiuo metu ne visuose apygardų teismuose dirbančių psichologų darbo vietos yra pritaikytos jų atliekamoms funkcijoms ir jiems keliamiems uždaviniams atlikti, ypatingai iškylus poreikiui individualiai susitikti su nepilnamečiu, mažamečiu asmeniu ir(ar) jo šeima. Apklausus apygardų teismuose dirbančius teismo psichologus, paaiškėjo, kad yra atvejų, kai psichologai dirba viename kabinete su kitų sričių specialistais – teisėjo padėjėjais (Vilniaus apygardos teismas, Panevėžio apygardos teismas, Kauno apygardos teismas, Šiaulių apygardos teismas), arba tiesiog vaikų apklausos kambariuose, atskyrus patalpą į dvi erdves (darbo ir vaiko apklausos) (Klaipėdos apygardos teismas). Dalis teismo psichologų, nurodė, kad jiems skirtos patalpos nėra pritaikytos individualiam konsultavimui, t.y. sąlygų konsultuoti psichologo darbo vietoje visiškai nėra.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, **siūlytina apygardų teismų pirmininkams pavesti:**

bendradarbiaujant su Administracija spręsti klausimą dėl specializuotų patalpų – vaikų apklausos kambarių, kuriuose savo funkcijas galėtų vykdyti teismo psichologai, įrengimo; jei apygardų teismuose nėra įrengto vaiko apklausos kambario, spręsti klausimą dėl teismo psichologų darbo vietų pritaikymo, atsižvelgiant į jų atliekamas funkcijas ir jiems keliamus uždavinius.

Dėl teismo psichologų darbo apmokėjimo skirtumų

Siekiant spręsti situaciją, jei įdarbinti valstybės tarnautojo konkurso būdu nepavyksta, Teisėjų tarybos 2014 m. gegužės 14 d. posėdyje buvo patvirtintas Teisėjų tarybos nutarimas „Dėl teisėjų tarybos 2013 m. birželio 28 d. nutarimo Nr. 13P-83-(7.1.2.) „Dėl pavyzdinių apylinkių teismų, apygardų teismų ir apygardų administracinių teismų struktūrų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 13P-69-(7.1.2), pagal kurį nutarta pakeisti Teisėjų tarybos 2013 m. birželio 28 d. nutarimą Nr. 13P-83-(7.1.2) „Dėl pavyzdinių apylinkių teismų, apygardų teismų ir apygardų administracinių teismų struktūrų patvirtinimo“ papildant nauju 4 punktu: „4. Nustatyti, kad 1.2 papunkčiu patvirtintose Pavyzdinėse apygardų teismų struktūrose nustatyta valstybės tarnautojo – vyriausiojo specialisto (psichologo) – pareigybė pagal teismo poreikį gali būti keičiama į darbuotojo, dirbančio pagal darbo sutartį – vyriausiojo specialisto (psichologo) – pareigybę, nedidinant bendro teismui nustatyto pavyzdinio pareigybių skaičiaus ir šios pareigybės darbo užmokesčiui mokėti reikalingo finansavimo.“ Teismams taikomas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“, pagal kurio 5¹ punktą, kitų biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojams gali būti nustatomi iki 45 proc. didesni tarnybinių atlyginimų koeficientai, negu nurodyta nutarimo 1-4 prieduose. Taigi, pagal šio nutarimo 4 priedą, vyriausiojo specialisto pagal darbo sutartį atlyginimo koeficiento ribos yra MMA – 13, tuomet 13 padidinus 45 proc., ir gaunamas koeficientas 18,85.

Pažymėtina, kad Administracija 2013 m. lapkričio mėnesį raštu informavo Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliariją, kad 2014 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu, 5 apygardų teismams buvo skirtos lėšos įsteigti po vieną vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybę. Iš viso 5 psichologų pareigybėms įsteigti buvo numatyta skirti 279 tūkst. Lt, iš jų 190 tūkst. Lt darbo užmokesčiui, t.y. po 38 tūkst. Lt darbo užmokesčiui vienai pareigybei. Administracija 2014 m. gegužės 28 d. rašte Nr. 4R-1574-(1.17) „Dėl teismo psichologų pareigybių apygardų teismuose“, adresuotam Teisėjų tarybai, atkreipė dėmesį, kad siekiant

įdarbinti kvalifikuotus specialistus, šios tikslinės lėšos buvo skirtos A12 (su trečia kvalifikacine klase) arba A13 kategorijų valstybės tarnautojų pareigybėms įsteigti. Perskaičiavus eurai, tai sudaro 11 tūkst. Eur darbo užmokesčiui ir 3,4 tūkst. Eur darbdavio socialinio draudimo įmokoms 1 teismo psichologo etatui.

Atkreiptinas dėmesys, kad Kauno apygardos teismo vyr. specialistės (psichologės), karjeros valstybės tarnautojo kategorija – A10, Šiaulių apygardos teisme dirbančios vyr. specialistės (psichologės) kategorija – A10, Panevėžio apygardos teisme dirbančio vyr. specialisto (psichologo) – A11. Vilniaus apygardos teisme ir Klaipėdos apygardos teisme vyr. specialistės (psichologės) įdarbintos pagal darbo sutartį, Vilniaus apygardos teisme taikomas 17,7 atlyginimo koeficientas, Klaipėdos apygardos teisme – 18,85. Taigi apygardų teismai psichologų darbo užmokesčiui išleidžia nuo 7,5 iki 9,4 tūkst. Eur metams iš 11 tūkst. Eur.

Atsižvelgiant į tai, **siūlytina atkreipti apygardų teismų pirmininkų dėmesį į būtinybę tikslingai panaudoti lėšas, skirtas psichologo pareigybei finansuoti.**

Dėl teismo psichologų kvalifikacijos kėlimo

Psichologai, turintys reikalingų žinių ir įgūdžių vaikų apklausoms vykdyti, yra didelė pagalba tiek dalyvaujantiems nepilnamečiams (kartu ir jų tėvams ar kitiems teisėtiems globėjams), tiek teisėjams, nagrinėjantiems bylas, kuriose dalyvauja nepilnamečiai. Psichologas yra tas specialistas, kuris, turėdamas žinių ir apie vaikų psichologiją, ir apie teisinį tyrimą, gali padėti teisėsaugos pareigūnams geriau suplanuoti vaiko apklausą, pasirengti ir sklandžiau ją vykdyti, taip pat padėti vaikui liudyti ir jaustis saugiai apklausos metu. Jausdamasis saugiai, vaikas gali sklandžiau ir patikimiau liudyti, o tai svarbu efektyviam ikiteisminiam ar teisminiam procesui. Taigi, tinkamai organizuotas vaiko dalyvavimas teisiniame procese ir kvalifikuota apklausa gali užtikrinti didesnę bylų nagrinėjimo efektyvumą. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, psichologo pareigybės atsiradimas apygardų teismuose yra svarbus žingsnis teisinėje sistemoje, todėl būtina pasirūpinti teismo psichologų kvalifikacijos kėlimu.

Teismo psichologai – apygardų teismų darbuotojai. Teismų darbuotojų mokymą nustato Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas ir Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Teismų darbuotojų mokymą organizuoja ir už jį atsako teismo darbuotojus į pareigas priimančys asmenys. Taigi, teismo psichologų kvalifikacijos kėlimas pagal galiojančią tvarką yra teismo kompetencija.

Svarbu pažymėti, kad Administracija pagal galimybes kviečia teismo psichologus dalyvauti su jų veikla susijusiuose mokymuose.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, **siūlytina pavesti apygardų teismų pirmininkams:**

- 1. pagal galimybes užtikrinti teismo psichologų kvalifikacijos kėlimą;**
- 2. objektyviai įvertinti psichologų kvalifikacijos kėlimui reikalingų lėšų poreikį planuojant teismo biudžetą.**

TEISMO PSICHOLOGŲ VEIKLOJE KYLANČIŲ PROBLEMŲ APIBENDRINIMAS

2015 m. birželio 19 d.

Nacionalinė teismų administracija (toliau – Administracija), atsižvelgdama į tai, kad teismo psichologo pareigybė penkiuose Lietuvos apygardų teismuose buvo įsteigta tik 2014 m., o 2015 m. pradžioje suformuota pirmoji šių specialistų komanda, bei siekdama išsiaiškinti, su kokiomis problemomis apygardų teismuose dirbantys teismo psichologai susiduria savo kasdieninėje veikloje, bendradarbiaudama su Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų teismuose dirbančiais psichologais, VšĮ Paramos vaikams centro psychologėmis, Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – VTPT) Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus teismo vaikų ir paauglių psychologėmis ekspertėmis Administracijos organizuotų susitikimų metu, parengė teismo psichologų veikloje kylančių problemų apibendrinimą.

Analizuojant apygardos teismų psichologų, kitų kompetentingų institucijų atstovų pateiktas pastabas bei pastebėjimus, darytina išvada, kad siekiant tinkamo vaiko dalyvavimo teisiniame procese organizavimo ir apklausos atlikimo užtikrinant didesnę bylų nagrinėjimo efektyvumą, būtina spręsti klausimą dėl teismo psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimo, pasirūpinti teismo psichologų aprūpinimu darbo priemonėmis, jų kvalifikacijos kėlimu, tobulinti esamus pareigybių aprašymus, išsamiau reglamentuojant teismo psichologų darbinę veiklą.

Dėl teismo psichologų pareigybių aprašymų tobulinimo, išsamiau reglamentuojant teismo psichologų darbinę veiklą

Psichologo dalyvavimas teisiniame procese įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso ir civilinio proceso kodeksuose. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 188 straipsnio 5 dalyje reglamentuota, kad proceso dalyvių prašymu arba ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo iniciatyva į jaunesnio kaip aštuoniolikos metų įtariamojo apklausą gali būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą. BPK 272 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nagrinėjimo teisme dalyvių prašymu arba teismo iniciatyva į jaunesnio kaip aštuoniolikos metų kaltinamojo apklausą gali būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą. Jaunesnio kaip aštuoniolikos metų liudytojo ar nukentėjusiojo apklausoje turi teisę dalyvauti jo atstovas. Proceso dalyvių prašymu arba ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo iniciatyva į jaunesnio kaip aštuoniolikos metų liudytojo arba nukentėjusiojo apklausą privalo būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą (BPK 186 straipsnio 5 dalis).

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse (toliau – CPK) į nepilnamečio liudytojo apklausą šaukiamas dalyvauti ne psichologas, o pedagogas arba valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas (CPK 194 straipsnio 1 dalis). Tačiau civiliniame procese nurodoma, kad ekspertu gali būti skiriamas asmuo, turintis reikiamą kvalifikaciją išvadai duoti (CPK 212 straipsnio 2, 3 dalys). Atsižvelgiant į tai, civiliniame procese taip pat aktualesnė tampa psichologinė pagalba bylose, kuriose nagrinėjami ginčai dėl nepilnamečių vaikų, kai teisėjui reikalinga pagalba ir specifinės psichologinės žinios vaiko nuomonei išklausti, pvz.: kai kyla ginčai dėl nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos nustatymo, įvaikinimo byloje nustatyti, ar vaikas sugeba išreikšti savo nuomonę, ir išreikštai vaiko nuomonei išsiaiškinti gali būti kviečiamas ekspertas psichologas (CPK 485 straipsnio 3 dalis). Nagrinėjant bylas dėl vaiko nuolatinės globos

ir rūpybos, vaikas, kuris sugeba išreikšti savo nuomonę ir suformuluoti savo pažiūras, dėl nuolatinės globos ar rūpybos nustatymo ir (ar) globėjo ar rūpintojo skyrimo turi būti išklausytas teismo posėdyje. Nustatyti, ar vaikas sugeba išreikšti savo nuomonę, bei pareikštai vaiko nuomonei išaiškinti gali būti kviečiamas ekspertas psichologas (CPK 503 straipsnio 1 dalis).

Taigi, tiek BPK, tiek CPK reglamentuota, kad vykdant vaiko apklausą gali būti arba privalo būti kviečiamas psichologas, tačiau šiuose įstatymuose nenumatyta, kaip turi būti vykdomos apklausos ir kokiomis priemonėmis ir būdais psichologas turi vadovautis jas vykdant. Pažymėtina, kad apygardų teismuose nėra vieningo teismo psichologų darbo funkcijų reglamentavimo. Vieninteliai ir pagrindiniai dokumentai, kuriais savo veikloje vadovaujasi teismo psichologai, be aukščiau minėtų įstatymų, yra jų pareigybės aprašymai ir Profesinės psichologo etikos kodeksas. Teisėjų taryba 2011 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 13P-159-(7.1.2) „Dėl Pavyzdinio vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybės aprašymo patvirtinimo“ patvirtino Pavyzdinį vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybės aprašymą. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apygardų teismuose įsteigus vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybes buvo patvirtinti šių darbuotojų pareigybės aprašymai. Atkreiptinas dėmesys, kad pavyzdinis pareigybės aprašymas, jį rengiant, buvo derinamas su Vaiko teisių apsaugos kontrolieriumi, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (toliau – Teisingumo ministerija) bei kitomis atsakingomis institucijoms, siekiant suderinti tiek kvalifikacinius reikalavimus pareigybei, tiek pareigybei priskirtų funkcijų apimtį. Pavyzdinėse teismo psichologų pareigybėse nustatyta, kad: 1) teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu psichologai dalyvauja apklausiant nepilnamečius, mažamečius asmenis ikiteisminiame tyrime ir teismo proceso metu, atsižvelgiant į jų socialinę ar psichologinę brandą, ir teikia išvadas, nuomones; 2) teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu vykdo ikiteisminiame tyrime ir teismo procese apklausiamų nepilnamečių, mažamečių asmenų ir jų elgsenos psichologinį vertinimą; 3) teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu įvertina ikiteisminiame tyrime ir teismo procese apklausiamų nepilnamečių, mažamečių asmenų raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas; 4) teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu konsultuoja dėl nepilnamečių, mažamečių asmenų apklausos ikiteisminiame tyrime ir teismo proceso metu specifikos ir atlikimo taktikos; ir kt. Taigi, naujai įsteigta psichologo teismuose pareigybei priskirta daug funkcijų, pradedant nuo vaiko, atsižvelgiant į jo socialinę ar psichologinę brandą, ikiteisminiame tyrime ir teismo proceso metu, paruošimo apklausai iki nuomonių ir išvadų po apklausų pvz.: dėl įrodymų patikimumo, dėl vaiko būsenos (socialinės ar psichologinės brandos) teikimo, vaikų raidos ypatumų, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų vertinimo, t.y. psichodiagnostikos.

Svarbu pažymėti, kad psichologai, vykdydami jiems pavestas funkcijas, praktikoje susiduria su sunkumais, atblokuojant jų funkcijas nuo kitose institucijose dirbančių psichologų funkcijų, teismo psichiatrijų, teismo psichologų ekspertų, pvz., VTPT Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus teismo vaikų ir paauglių psichologų ekspertų, nustatytomis ir vykdomomis funkcijomis. Pastarosios institucijos atstovų nuomone, siekiant nustatyti teismo psichologų pareigybei priskirtų funkcijų apimtį, būtina atskirti ir tiksliai apibrėžti teismo psichologų ir psichologų ekspertų funkcijas, išskiriant jas tiek civilinėse, tiek baudžiamosiose bylose.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 18 d. įsakymu Nr. V-499 „Dėl Teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizės darymo Valstybinėje teismo psichiatrijos tarnyboje prie Sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizės darymo Valstybinėje teismo psichiatrijos tarnyboje nuostatų 4 punkte išdėstyti svarbiausieji teismo psichologijos ekspertizės uždaviniai, pvz.: nustatyti kaltinamųjų, liudytojų ir nukentėjusiųjų gebėjimą, atsižvelgiant į jų protinio išsivystymo lygį, emocinę būseną suvokimo metu bei situacijos ypatumus, teisingai suvokti reikšmingas bylai aplinkybes ir duoti apie tai parodymus (4.1. p.); nustatyti mažamečių ir nepilnamečių nukentėjusiųjų gebėjimą suprasti su jais atliktų veiksmų pobūdį ir reikšmę bei galimybę pasipriešinti (4.2. p.); įvertinti vaiko gebėjimą išreikšti savo nuomonę (vaiko gyvenamosios vietos nustatymo bei įvaikinimo bylose) (4.9. p.); ir pan.

VTPT Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus teismo vaikų ir paauglių psichologų ekspertų ir VŠĮ Paramos vaikams centro atstovių nuomone, teismo psichologams priskirtas funkcijas, tokias kaip: vaiko socialinės ar psichologinės brandos, vaiko raidos ypatumų, psichologinės, asmenybės ir ugdymosi problemų vertinimą ir išvadų, nuomonių dėl jų teikimą, turėtų atlikti ekspertai, o ne teismo psichologai.

VTPT Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus teismo vaikų ir paauglių psichologų ekspertų nuomone, teismo psichologų pareigybėse nustatyta funkcija – įvertinti ikiteisminiame tyrime ir teismo procese apklausiamų nepilnamečių, mažamečių asmenų raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas – yra perteklinė. Atstovės pabrėžė, jog šiai funkcijai vykdyti reikia turėti specialių žinių ir priemonių šiai funkcijai atlikti. Pažymėjo, kad šiuo metu yra didelis nepilnamečių, mažamečių asmenų apklausų poreikis, todėl teismo psichologai turėtų sutelkti visą dėmesį į vykdomų apklausų kokybę, išdirbti darbo metodus.

VŠĮ Paramos vaikams centro psichologų nuomone, atlikti nepilnamečių, mažamečių apklausas ir vertinti jų raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas, teikti išvadas dėl vaiko socialinės ar psichologinės brandos – sunkiai tarpusavyje suderinami uždaviniai. Dažniausiai, siekiant įvertinti vaiko raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas, daroma vaiko būklės ekspertizė. Nepilnamečių, mažamečių asmenų būklę turėtų vertinti ne teismo psichologas, ne vien tik dėl to, kad šiai funkcijai vykdyti reikalingos specifinės žinios, darbo metodika, bet ir dėl atlikimo vietos ir laiko.

Nurodytas teisme dirbančių psichologų veiklos problemas padėtų spręsti parengtas teismo psichologų veiklos aprašas, kuriame būtų nustatyta teismo psichologų veiklos paskirtis, uždaviniai, sritys, darbo organizavimas, įgyvendinant jiems pavestas funkcijas, uždavinius, ir kt.

Taip pat, teismo psichologų nuomone, būtina parengti rekomendacijas dėl įvadinio kvietimo apklausai, apklausos eigos, darbinėje veikloje naudojamų darbo metodų ir instrumentų, apklausos pabaigos ir pan.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, **siūlytina pavesti Administracijai sudaryti darbo grupę aktualios pavyzdinės vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybės aprašo redakcijos parengimui, išgryninant ir tiksliai apibrėžiant psichologams pavestas funkcijas ir uždavinius ir kitų būtinų teisme dirbančių psichologų veiklą reglamentuojančių dokumentų parengimui.**

Dėl teismo psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimo (periodinės ir nuolatinės supervizijų grupės, sudėtingų atvejų analizės ir kt.)

Teismo psichologų nuomone, profesinė priežiūra (supervizija) teismo psichologų veikloje yra vienas iš svarbiausių dalykų, užtikrinančių sėkmingą ir efektyvią psichologų veiklą. Psichologų profesinėje praktikoje praktikuojantį psichologą turi prižiūrėti vyresnysis psichologas, nes teismo psichologams būtina pagalba, sprendžiant konkrečius sudėtingus atvejus (profesinė priežiūra), pvz., kaip labiau suprasti vaiką, jo psichologinę, emocinę būseną. Teismo psichologų nuomone, turėtų būti sudaromi bendradarbiavimo susitarimai su skirtingų sričių supervizoriais (teismo psichologų koordinatoriais): Vilniaus universitetu, VŠĮ Paramos vaikams centru, VTPT Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriumi. Pažymėtina, jog dalyvaujant darbiname susitikime, šių institucijų atstovės pritarė tarpinstituciniam bendradarbiavimui dėl teismo psichologų veiklos efektyvumo. Be to, šių institucijų atstovės pažymėjo, kad teismo psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimas yra būtinas žingsnis siekiant apsaugoti vaiką nuo traumuojančio poveikio teismo procese ir kartu padėti teisėsaugos institucijai surinkti su byla ar įvykiu susijusią informaciją, būnant kvalifikuotu tarpininku tarp vaiko (jo šeimos narių, artimųjų, atstovo) ir teisininko.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei siekiant teismo psichologų darbo efektyvumo, veiksmingumo, gerinti teismų darbo kokybę, atliekant nepilnamečių, mažamečių asmenų apklausas, kas efektyvintų bylų nagrinėjimą ir palengvintų teismo sprendimų priėmimą, bei didinti

visuomenės pasitikėjimą teismų sistema, būtina spręsti klausimus dėl tarpinstitucinio bendradarbiavimo teisės, psichologijos, ekspertinės srityse bei bendradarbiavimo susitarimų su skirtingų sričių supervizoriais sudarymo.

Siūlytina pavesti Administracijai įvertinti teises ir organizacines galimybes sudaryti susitarimus su atitinkamomis institucijomis dėl teismo psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemos sukūrimo. Susitarimai turėtų apimti visų penkių psichologų bendrą dalyvavimą psichologų veiklos pagalbos priežiūros ir kuravimo sistemoje.

Dėl teismo psichologų skaičiaus

Šiuo metu, atsižvelgiant į skiriamą finansavimą, yra įsteigti 5 teismo psichologų etatai apygardų teismuose. Nors skiriant šį finansavimą buvo keliamas uždavinys užtikrinti, jog tos apygardos teismo veiklos teritorijoje dirbantys apylinkių teismai, prireikus, visuomet galėtų tinkamai apklausti vaikus ir sparčiau nagrinėti bylas, tačiau praktikoje uždavinys neįgyvendinamas dėl to, kad teismo psichologų darbo krūvis neleidžia patenkinti viso jų paslaugų poreikio. Svarbu pažymėti, Teisingumo ministerija yra pateikusi BPK 28, 43, 44, 53, 128, 185, 188, 218, 280, 308 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą ir šiuo metu jis yra svarstomas. Šio projekto 7 straipsnio 2 dalimi siūloma pakeisti BPK 186 straipsnio 5 dalį bei Projekto 8 straipsniu – BPK 188 straipsnio 5 dalį, įtvirtinant, kad ikiteisminio tyrimo metu į jaunesnių kaip aštuoniolikos metų liudytojo, nukentėjusiojo arba įtariamojo apklausą, **privalo būti kviečiami valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas ir psichologas.** Projekto 10 straipsniu siūloma keisti BPK 280 straipsnio 1 dalį, įtvirtinant, kad teismo nagrinėjimo metu apklausiant jaunesnį kaip aštuoniolikos metų liudytoją privalo būti šaukiami valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas ir psichologas. Atkreiptinas dėmesys, kad Teisėjų taryba, atsakydama į Teisingumo ministerijos 2015 m. gegužės 8 d. raštą dėl duomenų ir nuomonės pateikimo dėl papildomų psichologų pareigybių teismuose įsteigimo, galimybės į baudžiamąjį procesą kviesti savivaldybėse dirbančius psichologus (jei tokios psichologų pareigybės savivaldybėse egzistuoja) arba steigti papildomas psichologų pareigybes savivaldybėse, siekiant jų privalomo dalyvavimo baudžiamajame procese su nepilnamečiais asmenimis, 2015 m. gegužės 20 d. raštu Nr. 36P-134-(7.1.10) „Dėl duomenų ir nuomonės pateikimo“ atkreipė dėmesį, kad penkių psichologų etatų įsteigimas visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje nėra pakankama sąlyga tinkamai atlikti visas apklausas, kuriose apklausiami nepilnamečiai tiek baudžiamosiose, tiek civilinėse bylose ir nėra užtikrinami visų apklausiamų nepilnamečių teisiniai interesai. Taip pat buvo pažymėta, kad, atsižvelgiant į šiuo metu Lietuvos Respublikos Seime svarstomą įstatymų projektų paketą, pagal kurį būtų sujungti apylinkių ir apygardų administraciniai teismai, svarstyta galimybė steigti po psichologo etatą centriniuose apylinkės teismo rūmuose – iš viso būtų 12 etatų (1 etatui 11 tūkst. Eur darbo užmokesčiui ir 3,4 tūkst. Eur darbdavio socialinio draudimo įmokoms). Pritariant aukščiau išdėstyti pozicijai, **siūlytina kreiptis į Teisingumo ministeriją, Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, Finansų ministeriją siūlant numatyti papildomų 12 teismo psichologų etatų finansavimą.**

Dėl teismo psichologo kelionių išlaidų apmokėjimo

Viena iš teismo psichologų veikloje kylančių problemų – kelionių išlaidų apmokėjimo klausimas, kai iškyla poreikis teismo psichologui vykti į apygardos teismo veiklos teritorijai priklausančius apylinkių teismus.

Būtina pažymėti, kad sprendimas įsteigti po vieną kvalifikuoto psichologo etatą penkiuose apygardų teismuose, buvo priimtas atsižvelgiant ir į tai, kad tokio specialisto buvimas apygardos teisme turėtų užtikrinti, jog tos apygardos teismo veiklos teritorijoje dirbantys apylinkių teismai, prireikus, visuomet galėtų tinkamai apklausti vaikus ir sparčiau nagrinėti bylas. Šis klausimas iki

šiول nėra išspręstas ir išlieka aktualus, nes praktikoje tik išimtiniais atvejais vykstant į apygardos teismo veiklos teritorijoje esančius apylinkių teismus, dėl teismo psichologų kelionės išlaidoms kompensuoti reikalingų lėšų stygiaus.

Teismo psichologai nurodė, kad šiuo metu jų atvykimu į nepilnamečio, mažamečio asmens apklausą rūpinasi juos kviečianti institucija, t.y. vienas iš apygardos teismo veiklos teritorijai priklausančių apylinkių teismų. Apylinkės teismas, įvertinęs teismo psichologo vykimo į kitą vietovę būtinumą, siunčia savo transportą, dėl ko dvigubai išauga teismo psichologo kelionės išlaidos. Apygardų teismai nedengia šių patirtų apylinkių teismų išlaidų.

Atkreiptinas dėmesys, kad teismo darbuotojo, valstybės tarnautojo, kelionės išlaidos apmokamos vadovaujantis Tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 526 „Dėl tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklių patvirtinimo“. Teismo psichologas savo funkcijas atlieka teismo pirmininko ar teisėjo pavedimu, jo veiklos teritorija – ne tik apygardos teismas, bet ir konkretaus apygardos teismo veiklos teritorijoje veikiantys apylinkių teismai. Taigi, būtent teismo pirmininkas ar teisėjas (suderindamas su apygardos teismo pirmininku kaip asignavimų valdytoju) turėtų spręsti šio valstybės tarnautojo/darbuotojo dirbančio pagal darbo sutartį vykimo į kitą vietovę būtinumą, tarp kitų aplinkybių, įvertindamas ir lėšų komandirutei skyrimo galimybes.

Siūlytina atkreipti **apygardų teismų pirmininkų dėmesį į tai, kad:**

1. apmokant teismo psichologo kelionės išlaidas į apylinkių teismus turi būti vadovujamasi Tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 526 „Dėl tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklių patvirtinimo“;

2. turi būti objektyviai įvertintas teismo psichologų kelionių į apylinkių teismus organizavimas bei joms kompensuoti reikalingų lėšų poreikis planuojant teismo biudžetą.

Dėl vaikų apklausų kambarių ir teismo psichologų darbo vietos

Nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos patalpų įrengimo Lietuvos Respublikos teismuose pagrindinius reikalavimus reglamentuoja 2009 m. birželio 16 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-190 „Dėl Nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos patalpų įrengimo Lietuvos Respublikos teismuose pagrindinių reikalavimų patvirtinimo“ patvirtinti Nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos patalpų įrengimo Lietuvos Respublikos teismuose pagrindiniai reikalavimai, Teisėjų tarybos 2015 m. sausio 30 d. nutarimu Nr. 13P-16-(7.1.2) „Dėl Pavyzdinio pagrindinių teismų pastatų ir patalpų projektavimo ir įrengimo reikalavimų aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Pavyzdinis pagrindinių teismų pastatų ir patalpų projektavimo ir įrengimo reikalavimų aprašas, kuris taikomas projektuojant ir įrengiant naujus ar rekonstruojant esamus teismų pastatus ir patalpas. Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad įrengiant specializuotas patalpas – vaikų apklausos kambarius – taip pat galima būtų vadovautis ir VŠĮ Paramos vaikams centras parengtais Techniniais reikalavimais specializuotiems vaikų apklausos kambariams.

Apibendrinus teismo psichologų pateiktus duomenis, matyti, kad dalis apygardų teismų neturi specializuotų patalpų, skirtų vykdyti vaikų apklausas. Klaipėdos apygardos teisme teismo psichologo darbo vieta įkurta vaikų apklausos kambaryje, atskyrus patalpą į dvi erdves (darbo ir vaiko apklausos). Vilniaus apygardos, Šiaulių apygardos ir Panevėžio apygardos teismuose nėra įrengta tokių specializuotų patalpų, vaikų apklausos vykdomos apylinkių teismuose arba policijos komisariatuose. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu Šiaulių apygardos teismas veiklą vykdo laikinose patalpose ir 2016 metų pradžioje planuojama keltis į naują rekonstruotą pastatą.

Pažymėtina, kad Vilniaus apygardos teismas 2015 m. gegužės 20 d. raštu „Dėl specializuoto vaikų apklausos kambario įrengimo“ kreipėsi į Administraciją, informuodamas, kad Vilniaus apygardos teismo teritorijoje veikiančiuose apylinkių teismuose nėra nepilnamečių apklausoms skirtų patalpų arba šios patalpos nėra pritaikytos nepilnamečių asmenų apklausai. Nurodė, kad problemos tinkamam išsprendimui būtinas papildomas finansavimas, todėl prašė Administracijos tarpininkauti ieškant bei gaunant trūkstamas lėšas, kurių pagalba galima būtų tinkamai įrengti nepilnamečių apklausoms skirtas patalpas Vilniaus miesto apylinkės teisme.

Taip pat šiuo metu ne visuose apygardų teismuose dirbančių psichologų darbo vietos yra pritaikytos jų atliekamoms funkcijoms ir jiems keliamiems uždaviniams atlikti, ypatingai iškilus poreikiui individualiai susitikti su nepilnamečiu, mažamečiu asmeniu ir(ar) jo šeima. Apklausus apygardų teismuose dirbančius teismo psichologus, paaiškėjo, kad yra atvejų, kai psichologai dirba viename kabinete su kitų sričių specialistais – teisėjo padėjėjais (Vilniaus apygardos teismas, Panevėžio apygardos teismas, Kauno apygardos teismas, Šiaulių apygardos teismas), arba tiesiog vaikų apklausos kambariuose, atskyrus patalpą į dvi erdves (darbo ir vaiko apklausos) (Klaipėdos apygardos teismas). Dalis teismo psichologų, nurodė, kad jiems skirtos patalpos nėra pritaikytos individualiam konsultavimui, t.y. sąlygų konsultuoti psichologo darbo vietoje visiškai nėra.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, **siūlytina apygardų teismų pirmininkams pavesti:**

bendradarbiaujant su Administracija spręsti klausimą dėl specializuotų patalpų – vaikų apklausos kambarių, kuriuose savo funkcijas galėtų vykdyti teismo psichologai, įrengimo; jei apygardų teismuose nėra įrengto vaiko apklausos kambario, spręsti klausimą dėl teismo psichologų darbo vietų pritaikymo, atsižvelgiant į jų atliekamas funkcijas ir jiems keliamus uždavinius.

Dėl teismo psichologų darbo apmokėjimo skirtumų

Siekiant spręsti situaciją, jei įdarbinti valstybės tarnautojo konkurso būdu nepavyksta, Teisėjų tarybos 2014 m. gegužės 14 d. posėdyje buvo patvirtintas Teisėjų tarybos nutarimas „Dėl teisėjų tarybos 2013 m. birželio 28 d. nutarimo Nr. 13P-83-(7.1.2.) „Dėl pavyzdinių apylinkių teismų, apygardų teismų ir apygardų administracinių teismų struktūrų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. 13P-69-(7.1.2), pagal kurį nutarta pakeisti Teisėjų tarybos 2013 m. birželio 28 d. nutarimą Nr. 13P-83-(7.1.2) „Dėl pavyzdinių apylinkių teismų, apygardų teismų ir apygardų administracinių teismų struktūrų patvirtinimo“ papildant nauju 4 punktu: „4. Nustatyti, kad 1.2 papunkčiu patvirtintose Pavyzdinėse apygardų teismų struktūrose nustatyta valstybės tarnautojo – vyriausiojo specialisto (psichologo) – pareigybė pagal teismo poreikį gali būti keičiama į darbuotojo, dirbančio pagal darbo sutartį – vyriausiojo specialisto (psichologo) – pareigybę, nedidinant bendro teismui nustatyto pavyzdinio pareigybių skaičiaus ir šios pareigybės darbo užmokesčiui mokėti reikalingo finansavimo.“ Teismams taikomas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“, pagal kurio 5¹ punktą, kitų biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojams gali būti nustatomi iki 45 proc. didesni tarnybinių atlyginimų koeficientai, negu nurodyta nutarimo 1-4 prieduose. Taigi, pagal šio nutarimo 4 priedą, vyriausiojo specialisto pagal darbo sutartį atlyginimo koeficiento ribos yra MMA – 13, tuomet 13 padidinus 45 proc., ir gaunamas koeficientas 18,85.

Pažymėtina, kad Administracija 2013 m. lapkričio mėnesį raštu informavo Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliariją, kad 2014 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu, 5 apygardų teismams buvo skirtos lėšos įsteigti po vieną vyriausiojo specialisto (psichologo) pareigybę. Iš viso 5 psichologų pareigybėms įsteigti buvo numatyta skirti 279 tūkst. Lt, iš jų 190 tūkst. Lt darbo užmokesčiui, t.y. po 38 tūkst. Lt darbo užmokesčiui vienai pareigybei. Administracija 2014 m. gegužės 28 d. rašte Nr. 4R-1574-(1.17) „Dėl teismo psichologų pareigybių apygardų teismuose“, adresuotam Teisėjų tarybai, atkreipė dėmesį, kad siekiant

įdarbinti kvalifikuotus specialistus, šios tikslinės lėšos buvo skirtos A12 (su trečia kvalifikacine klase) arba A13 kategorijų valstybės tarnautojų pareigybėms įsteigti. Perskaičiavus eurai, tai sudaro 11 tūkst. Eur darbo užmokesčiui ir 3,4 tūkst. Eur darbdavio socialinio draudimo įmokoms 1 teismo psichologo etatui.

Atkreiptinas dėmesys, kad Kauno apygardos teismo vyr. specialistės (psichologės), karjeros valstybės tarnautojo kategorija – A10, Šiaulių apygardos teisme dirbančios vyr. specialistės (psichologės) kategorija – A10, Panevėžio apygardos teisme dirbančio vyr. specialisto (psichologo) – A11. Vilniaus apygardos teisme ir Klaipėdos apygardos teisme vyr. specialistės (psichologės) įdarbintos pagal darbo sutartį, Vilniaus apygardos teisme taikomas 17,7 atlyginimo koeficientas, Klaipėdos apygardos teisme – 18,85. Taigi apygardų teismai psichologų darbo užmokesčiui išleidžia nuo 7,5 iki 9,4 tūkst. Eur metams iš 11 tūkst. Eur.

Atsižvelgiant į tai, **siūlytina atkreipti apygardų teismų pirmininkų dėmesį į būtinybę tikslingai panaudoti lėšas, skirtas psichologo pareigybei finansuoti.**

Dėl teismo psichologų kvalifikacijos kėlimo

Psichologai, turintys reikalingų žinių ir įgūdžių vaikų apklausoms vykdyti, yra didelė pagalba tiek dalyvaujantiems nepilnamečiams (kartu ir jų tėvams ar kitiems teisėtiems globėjams), tiek teisėjams, nagrinėjantiems bylas, kuriose dalyvauja nepilnamečiai. Psichologas yra tas specialistas, kuris, turėdamas žinių ir apie vaikų psichologiją, ir apie teisinį tyrimą, gali padėti teisėsaugos pareigūnams geriau suplanuoti vaiko apklausą, pasirengti ir sklandžiau ją vykdyti, taip pat padėti vaikui liudyti ir jaustis saugiai apklausos metu. Jausdamasis saugiai, vaikas gali sklandžiau ir patikimiau liudyti, o tai svarbu efektyviam ikiteisminiam ar teisminiam procesui. Taigi, tinkamai organizuotas vaiko dalyvavimas teisiniame procese ir kvalifikuota apklausa gali užtikrinti didesnę bylų nagrinėjimo efektyvumą. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, psichologo pareigybės atsiradimas apygardų teismuose yra svarbus žingsnis teisinėje sistemoje, todėl būtina pasirūpinti teismo psichologų kvalifikacijos kėlimu.

Teismo psichologai – apygardų teismų darbuotojai. Teismų darbuotojų mokymą nustato Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas ir Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Teismų darbuotojų mokymą organizuoja ir už jį atsako teismo darbuotojus į pareigas priimančys asmenys. Taigi, teismo psichologų kvalifikacijos kėlimas pagal galiojančią tvarką yra teismo kompetencija.

Svarbu pažymėti, kad Administracija pagal galimybes kviečia teismo psichologus dalyvauti su jų veikla susijusiuose mokymuose.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, **siūlytina pavesti apygardų teismų pirmininkams:**

- 1. pagal galimybes užtikrinti teismo psichologų kvalifikacijos kėlimą;**
- 2. objektyviai įvertinti psichologų kvalifikacijos kėlimui reikalingų lėšų poreikį planuojant teismo biudžetą.**